Петро Бенескул,
Світлана Деркач

Моральне виховання студентів

У державних документах з питань національної освітньої політики визначено, що пріоритетними напрямами виховної роботи зі студентами у вищих навчальних закладах України є моральне, трудове, естетичне, громадянське, екологічне, правове, патріотичне та фізичне виховання.

Загальна мета виховання конкретизується освітніми закладами з врахуванням національно-регіональних, статево-вікових, індивідуальних особливостей, а також «замовленнями» самої особистості – бути щасливою, розумною, здоровою, чесною, відповідальною, організованою та ціленаправленою людиною.

Ефективність виховного процесу, спрямованого на забезпечення сприятливого для самореалізації спеціаліста середовища, формування громадянина демократичного суспільства, доброго сім'янина, сумлінного і відповідального працівника, споживача духовної культури залежить від реалізації основних принципів, тобто тих вимог, що визначають мету, зміст, методи, організацію виховання [5, с. 290].

Мета нашої статті – розглянути особливості морального виховання студентів у вищих навчальних закладах.

Формування духовно багатого потенціалу української молоді, інтелектуальне збагачення фонду нації, формування національної та особистої гідності студентів, працелюбності, взаємодопомоги та дисциплінованості є завданням кожного вищого навчального закладу.

1. Сьогодні у процесі навчання, під час проведення виховної роботи важливо забезпечити повноцінний розвиток особистості на шляху утвердження високих моральних цінностей та ідеалів.
2. Значення моралі у становленні особистості ґрунтовно висвітлювали ще античні мислителі Сократ, Платон, Арістотель, Демокріт та інші. Питання виховання в підростаючого покоління загальнолюдських моральних цінностей актуалізується у працях талановитих учених Г. Гегеля, І. Гербарта, А. Дістервега, Д. Дьюї, Я. Коменського, І. Песталоцці тощо.
3. Широкий інтерес до проблеми морального виховання особистості представляли вітчизняні мислителі, починаючи ще з епохи Київської Русі (Іларіон, Святослав, Володимир Мономах), а також відомі просвітителі – педагоги минулого П. Могила, Ф. Прокопович, Г. Сковорода, О. Духнович, К. Ушинський, І. Огієнко, С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський та інші.

На думку В. Сухомлинського «мета виховання полягає в тому, щоб морально удосконалюючись, людина у своїх взаємовідносинах з іншими людьми перемагала зло» [6, с. 230].

Відомо, що основні якості моральності закладаються у людині у школі, поступово, адже учні прагнуть якомога швидше осмислити і правильно оцінити моральну сферу свого внутрішнього світу, визначити своє місце в сучасному й особливо в майбутньому житті.

Моральне виховання як цілеспрямований процес, спрямований на оволодіння індивідом моральною культурою, яка визначає його ставлення до навколишнього світу. Моральна культура – це найголовніший компонент духовного життя людини, який характеризує її досягнення в оволодінні основами моралі як сукупності принципів, вимог, норм, правил, які регулюють дії в усіх сферах її життя, у формуванні моральної свідомості, розвитку моральних почуттів [5, с. 303].

Моральне виховання студента характеризує ступінь його розвитку і саморозвитку моральних цінностей, переконань, мотивів, знань, умінь, почуттів і здібностей, що їх студент виявляє в різних ситуаціях морального вибору та моральної діяльності у порівнянні з тими високогуманними цінностями, принципами, правилами, які у сучасному соціокультурному середовищі заведено вважати нормативними або ідеальними [3]. Таким вихованням забезпечується засвоєння студентами моральної культури суспільства, норм поведінки, міжлюдських стосунків, сприйняття їх як правил, що регулюють власну життєдіяльність, усвідомлення критеріїв добра і зла.

Реалізація принципів виховання студентів знаходить прояв у (рис.1):

– свідомому засвоєнні універсальних цінностей загальнолюдської, національної культури;
– усвідомленні єдності людського роду і себе як його неповторної частки, у відношенні з іншими людьми, суспільством, природою, культурою;
– виявленні любові до людей, всього живого, милосерді, любові, доброти, здатності до співчуття, умінні проявляти доброзичливість до всіх людей, незалежно від їх краси, національності, віросповідання, положення в суспільстві, допомагати близьким і далеким;
– прагненні до згоди, добросусідства, свободи, рівності, братства;
– готовності до самозахисту своїх інтересів;
– прагненні до оволодіння способами самовиховання, самовдосконалення [5].

У результаті морального виховання досягається єдність етичних знань, моральних почуттів та переконань і потреб у високоморальних вчинках. Важливим показником міри моральності особистості є ступінь зрілості її

основних моральних рис, таких як совість, честь, гідність, доброта, відповідальність, сором, дисциплінованість, принциповість [3].

Совість – це почуття та моральна відповідальність за свою поведінку та вчинки перед оточуючими людьми. Це внутрішня самооцінка своїх вчинків, емоційне хвилювання, внутрішній суддя, спонукач доброго вчинку.

Честь – визнання вчинків, дій людини, її заслуг, що проявляється у шануванні, авторитеті і одночасно у прагненні людини до визнання і високої оцінки з боку оточуючих, похвали, популярності [5, с. 305].

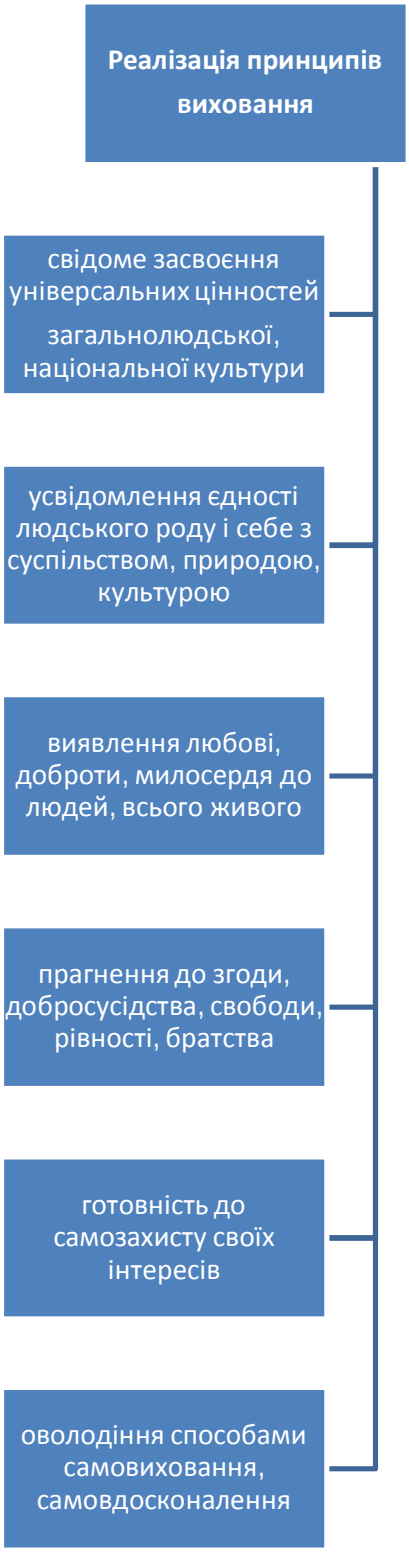

Рис. 1. Реалізація принципів виховання

Гідність – усвідомлення особистістю своїх високих моральних якостей і повагу їх у самому собі, тобто усвідомлення особистістю своєї цінності (національна гідність, власна гідність). «Щоб стати справжньою людиною, –

говорив В. О. Сухомлинський, – учень повинен перш за все поважати самого себе, без цієї поваги, без цієї любові до краси в самому собі немислима людська культура…» [7, с. 28].

Поняття «щастя» безпосередньо пов'язане з розумінням людиною сенсу життя, бо воно визначається як стан морального задоволення, задоволення власним життям. Для одних щастя у тому, щоб кохати і бути коханим, мати сім'ю, дітей, хороших друзів, гарні результати навчання, перспективну роботу, а для інших матеріальний достаток, тобто щастя конкретної людини визначається сенсом її життя, її потребами, цінностями [5].

Висока моральність – це завжди єдність слова і діла, чесність і порядність, сумлінне виконання людиною синівських, професійних, громадянських обов'язків, вірне служіння Україні. Втілюється моральність у конкретних вчинках, діях індивіда незалежно від сфери їх вияву.

У моральному вихованні поєднуються принципи і норми загальнолюдської моралі та національної моральної цінності. Моральне виховання пов'язане з правовим вихованням. Поєднуючись, вони забезпечують формування культури людської поведінки.

Студент є носієм певної моралі і виховується як під час навчально-виховного процесу, так і середовищем особистого буття. У зв'язку з цим важливу роль відіграють соціогуманітарні дисципліни, передусім етика, бесіди на моральну тематику, зустрічі з видатними особистостями, читання художньої літератури, неухильне додержання правил внутрішнього розпорядку ВНЗ. Значний потенціал морального впливу на студентів мають студентські організації, клуби, гуртки за інтересами, здібностями тощо.

Отже, у процесі організації життєдіяльності студентів у культурно-освітньо-виховному просторі сучасного вищого навчального закладу складається система цілей, які орієнтують педагогічний персонал на розвиток виховання студента передусім як громадянина, як фахівця, як високоморальної, інтелігентної, творчої, конкурентоспроможної особистості, як культурної людини [3].

Виховання студента як громадянина передбачає становлення патріота, тобто людини з активною громадянською позицією, орієнтованої на демократичні цінності та свободи, здатної до захисту права та виконання своїх громадських обов'язків, відображених у Конституції України.

Виховання студента як фахівця орієнтовано на розвиток:

- глибокої зацікавленості, любові до вибраної професії, професійної самосвідомості, ерудиції та компетенції;
- усвідомлення професійного інтересу й відповідальності,
- здатності ставити творчі та ефективно розв'язувати професійні завдання у вибраній сфері професійної діяльності,
- готовності приймати нестандартні рішення;

– відкритості для нових досягнень науки, техніки і практики.

Важливу роль у цьому процесі відіграє особистість викладача, насамперед дисциплін фахового спрямування.

Виховання студента як високоморальної особистості має на меті розвиток [3]:

- високого рівня моральних чеснот (чесності, обов'язку, відповідальності, доброзичливості тощо);
- моральної культури, включаючи розуміння високоморальних національних і загальнолюдських цінностей;
- гуманістичних поглядів, переконань і світогляду.

Отже, найголовніше завдання кожного вищого навчального закладу – це виховання особистості, яка діє у будь-яких обставинах у відповідності з моральними нормами поведінки. З моральним вихованням, на думку Г. Ващенка, міцно пов'язане виховання волі та характеру. Найважливіша риса вольової людини це принциповість і здібність чітко ставити перед собою певні цілі, стриманість, уміння володіти собою, не піддаватися емоціям та афектам, любов до праці та працездатність. Дисциплінованість,бадьорість та життєрадісність, тобто людина мусить вірити в перемогу добра над злом, правди над неправдою [1, с. 203–204].

Реалізація вищеназваних рис та ознак морального виховання уможливлює виховання студента як культурної людини, у зв'язку з чим велика відповідальність покладається на педагогічний персонал. Роль вищого навчального закладу у вихованні у студента віри у власні можливості, сили й поваги до закону є визначальною. Саме тут зростає нове покоління національної еліти, яке через декілька років прийматиме основні рішення. Достатній рівень вихованості кожного студента створює умови, коли студент вчиться бути самостійним та ініціативним, бо розуміє, що саме моральні норми, а не адміністрація, визначають його можливості, обов'язки та права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ващенко Г. І. Виховний ідеал : підручник для педагогів, виховників молоді і батьків / Г. І. Ващенко. – Полтава : Полтавський вісник, 1999. – Т. 1. – 191 с.
2. Дьюї Д. Моральні принципи в освіті / Д. Дьюї ; [пер. з англ.]. – Львів : Центр гуманітарних досліджень Львівського національного ун-ту ім. Івана Франка, 2001. – 32 с.
3. Збірка методичних матеріалів з організації виховної роботи в ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» / за ред. А. Ф. Павленка. – Київ, 2008. – 69 с.
4. Критерії морального виховання / за ред. І. Д. Беха. – К. : Радянська школа, 1989. – 96 с.
5. Лекції з педагогіки вищої школи : навчальний посібник / за ред.

В. І. Лозової. – Харків : «ОВС», 2006. – 496 с.
6. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину : твори у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К., 1976. – Т. 2. – С. 230.
Сухомлинський В. А. О воспитании / В. А. Сухомлинський. – М., 1975. – С. 28.